

Stjepan Schmidt

PAPA IVAN PAVAO II. O DIJALOGU S LUTERANIMA

Svrha ovoga članka nije da pokaže kako i na ekumenskom području Sveti otac prednjači svojim primjerom. To je već i odviše poznato. Članak polazi od značajne činjenice da nam je on upravo na području dijaloga s luteranima poklonio dva dokumenta o dvjema vrlo aktualnim i osjetljivim temama: Izjavu prigodom 450. godišnjice Augsburške vjeroispovijesti i Pismo upravljeno prigodom 500. obljetnice Luterova rođenja predsjedniku Tajništva za jedinstvo kršćana. Zbog velikog broja i raznolikosti dokumenta sadašnjeg potifikata može se lako dogoditi da i tako važne izjave prođu nezapažene ili da im se ne posveti primjerna pažnja. Zato se isplati pobliže ih promotriti.

Počnimo od 450. godišnjice augsburške vjeroispovijesti. U samoj se izjavi ovako opisuje događaj čiju godišnjicu slavimo: „Prije 450 godina predložili su prethodnici naše evangeličke braće i sestara carskom saboru u Augsburgu spis u kojem su željeli posvjedočiti svoju vjeru u jednu ‘svetu katoličku apostolsku Crkvu.’ Taj je spis ušao u povijest kršćanstva pod nazivom ‘Augsburške vjeroispovijesti’. Kao ‘konfesionalni tekst’ on je još i danas temeljni dokument vjere i crkvenog života kršćana luterana, pa i drugih.” (*Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, III/1, 1980, str. 1840–1841).

Što se tiče toga jubileja, istaknimo prije svega koliko je on – na vrlo neobičan način – obuzimao Papin duh: u različitim prigodama on se četiri puta navraćao na nj. Za vrijeme svojega posjeta Parizu, u svibnju 1981., u improviziranom dijelu pozdravnog govora upravljenog drugim kršćanima on povjerljivo veli: „Moram reći da duboko proživljavam godišnjicu koju vi ove godine slavite, to jest 450 godina od ‘augsburške vjeroispovijesti’; da, duboko je proživljavam i to na način koji mi je nerazumljiv, jer zapravo to netko proživljava u meni (*Act. Ap. Sed.* 72, 1980, 704).

Oko mjesec dana poslije, u općoj audijenciji 25. lipnja, on objavljuje onu glavnu izjavu koju ćemo ovdje proučiti. No nakon nje, za vrijeme svojega apostolskog posjeta Saveznoj Republici Njemačkoj, još se tri puta vraća toj temi. U pozdravnim riječima na koelnskom aerodromu izjavljuje: „Moj dolazak u Saveznu Republiku Njemačku pada upravo u godinu u kojoj su naša evangelička braća i sestre slavili uspomenu na 450 godina što nas dijele od objavljivanja ‘augsburške vjeroispovijesti’. Želim im reći da je za mene bilo posebno važno da im upravo tom prilikom budem blizu” (*Insegnamenti* 1. c. III/2, 1980, str. 1186). Papa se opet dotiče te teme u nagovoru upravljenom predstavnicima Federacije evangeličkih Crkvi Njemačke (EKD). Govoreći o zajedničkom razmišljanju posvećenom toj vjeroispovijesti, Papa citira slijedeće riječi biskupa Savezne Republike Njemačke: „Mi se radujemo da (razmišljajući o ‘augsburškoj vjeroispovijesti’) imamo priliku otkriti ne samo djelomično suglasje u nekim istinama nego i suglasje u centralnim i temeljnim istinama” (*Act. Ap. Sed.* 73, 1981, 73). Papa također govori o toj temi i u nagovoru upravlj-

nom predstavnicima drugih kršćanskih konfesija (1. c. str. 77). Mislim da sve te okolnosti što djelomice prethode, a djelomice slijede njegovu svečanu izjavu pri audijenciji od 25. lipnja 1981. jasno pokazuju da je on duboko proživio tu svoju izjavu.

Promotrimo, dakle, kako on gleda na taj jubilej, koje misli on u njemu budi. U prvome redu jubilej budi „žalost i bol”, jer smo, promatrajući povijesne događaje otprije 450 godina i njihov daljnji razvoj, dužni „priznati da se, unatoč iskrenoj volji i ozbiljnom zauzimanju svih sudionika, nije uspio izbjeći predstojeći razdor između Katoličke crkve i predstavnika evangelističke reformacije. Zadnji energični pokušaj pomirenja poduzet na saboru u Augsburgu nije uspio. Malo zatim došlo je do otvorenog razdora.”

No, ne radi se samo o osjećajima žalosti i boli: ima također razloga za *zahvalnost*. Služeći se usporedbom gradnje mosta, izjava nastavlja: „S to većom zahvalnošću možemo sve jasnije ustanoviti: Premda nam onda nije uspjelo da sagradimo most, ipak su u oluji vremena ostali očuvani njegovi važni središnji stupovi.” Zanemarujući slikoviti govor, to znači: “Intenzivni dijalog dugih godina – što ga je preporučio Drugi vatikanski Sabor naznačivši mu ujedno i put – dao nam je priliku otkriti koliko su široki i solidni zajednički temelji naše kršćanske vjere.”

Promatranje povijesnih događaja sugerira još jednu drugu misao: „Gledajući povijest razdora u kršćanstvu, danas više nego ikada postajemo svjesni tragičnih i sablažnjivih posljedica što ih za duga vremena sa sobom nose pogreške i krivice ljudi, i koliko su one kadre potamniti Kristovu volju i oštetiti vjerodostojnost naviještanja Radosne Vijesti.” Kako onda svladati te teške posljedice? „Drugi nas je vatikanski sabor podsjetio da postoji čvrsta veza između neprestane obnove crpljene u Evanđelju te čuvanja, odnosno obnove punog jedinstva.”

Iz ove posljednje misli proizlazi *poziv* „svim vjernicima, a napose bogoslovcima” da se zauzimaju „za istraživanje i otkrivanje apostolske baštine, koja je zajedničko blago naše i te naše braće i sestara”. A to je put kojim treba da ide to istraživanje: „Vjernost Kristu i Evanđelju, vjernost ‘pradavnoj Crkvi’, vjernost zajedničkim crkvenim ocima i ekumenskim saborima.”

Izjava zatim upozorava na presudni motiv zašto se treba posvetiti tom istraživanju, a to je duhovna glad koja muči svijet danas „pri kraju dvadesetog stoljeća”. To je „vrijeme obilježeno znakom neizrecive gladi. Svijet je gladan i žedan vjere i svjedočanstva za Krista, izraženih u riječi i na djelu. Samo Krist može utažiti tu glad i tu žeđ”.

Tu Papa srdačno pozdravlja „sve kršćane što će se u dane jubileja skupti u *Augsburgu*, da pred čovječanstvom izmučenim tjeskobama i pesimizmom posvjedoče da je Isus Krist Spasitelj svijeta, Alfa i Omega svega što postoji”. Papa također pozdravlja „sve kršćane koji se prigodom 450. obljetnice ‘augburške vjeroispovijesti’ skupljaju na toliko drugih mjesta i u Radosnoj Vijesti o Božjem stvaralačkom djelu, o Otkupljenju i o pozivu u jedini Božji Narod crpu novu snagu da bi danas i ubuduće mogli u punoj nadi svjedočiti za Krista”

Izjava završava odlučnom tvrdnjom: „Volja Kristova i znakovi vremena potiču nas na zajedničko svjedočenje u sve većoj punini istine i ljubavi.”

500. godišnjica *Luterova rođenja* sigurno je vrlo osjetljiva tema, vjerojatno i osjetljivija negoli 450. obljetnica ‘augburške vjeroispovijesti’, među ostalim i zbog

izvanrednoga odjeka što su ga te svečanosti imale u sredstvima javnoga priopćivanja, tako reći u čitavome svijetu. Ta je prigoda ovako prikazana u pismu što ga je Sveti otac uputio predsjedniku Tajništva za jedinstvo kršćana kardinalu Joh. Willebrandsu (usp. *L'Osservatore Romano* 6. studenoga 1983.): „Desetoga studenoga 1983. navršava se 500 godina od rođenja dr. Martina Lutera iz Eislebena. Tom prilikom mnogi se kršćani, napose evangeličko—luteranske konfesije, spominju onoga bogoslovca koji je na pragu modernoga doba dao supstancijalni prinos radikalnim promjenama u crkvenoj i svjetovnoj stvarnosti Zapada. I naše današnje doba još osjeća učinke njegova snažnog zahvata u povijest.”

Polazna je točka pisma *otvorena konstatacija*: „Za Katoličku je crkvu ime Martina Lutera stoljećima povezano s uspomenom na jedno bolno razdoblje, i nadasve sa sviješću da su tu počeli duboki crkveni razdori.” Odatle i zaključak: „Stoga 500. godišnjica rođenja Martina Lutera mora za nas biti prilika da iskreno i s kršćanskom ljubavlju razmišljamo o događajima u doba reformacije, tako odlučnim za daljnju povijest. Razmak od događaja često nam omogućuje da bolje razumijemo i osvijetlimo povijesne procese.”

Pismo, dalje, konstatira da su ugledne ličnosti i institucije zastupale shodnost da se jubilej posvećen Luteru proslavi u autentičnom ekumenskom duhu i da Luterova misao bude izložena na način koji će pomoći jedinstvu kršćana. Zatim nastavlja: „Sa zadovoljstvom primamo na znanje tu nakanu i vidimo u njoj bratski poziv da se zajednički zauzimamo za to da se postigne duboka i što točnija predodžba o povijesnim događajima i kritičko suočenje s mnogostrukom baštinom Martina Lutera.”

Što se tiče istraživanja povijesnih događaja, pismo sa zadovoljstvom primjećuje: „Znanstvena istraživanja evangeličkih i katoličkih učenjaka — u kojima su već postignute znatne konvergencije — omogućila su da se ocrtta potpunija diferencirana slika Luterove ličnosti i onoga kompliciranog tkiva, socijalne, političke i crkvene stvarnosti prve polovice XVI. stoljeća.” Tu pismo spominje dva važna rezultata tih istraživanja: „Iz njih uvjerljivo proizlazi duboka religioznost Lutera, kojega je strastveno mučilo pitanje vječnoga spasenja. No iz tih istraživanja također proizlazi da se lom crkvenog jedinstva ne može reducirati ni na manjak razumijevanja poglavara Katoličke crkve ni na nedostatak Luterova poznavanja pravoga katoličanstva — premda su obje te činjenice imale svoju ulogu.” Ako se lom jedinstva ne može svesti na te činioce, koji su drugi faktori tu bili posrijedi? Pismo odgovara: „Spornu točku treba tražiti dublje. U sporu u vezi s odnosom Vjere i Tradicije radilo se o temeljnom pitanju što se tiče ispravnoga tumačenja i asimilacije kršćanske vjere; u tom su se pitanju krile mogućnosti crkvenoga razdora koji se ne može nadvladati samo povijesnim razumijevanjem.”

Iz ove analize dosada postignutih rezultata Papino pismo izvodi neke misli o budućim zadacima pred koje nas stavljaju Martin Luter i nastojanje o obnovi potpunog jedinstva. Jedan se od tih zadataka tiče povijesnog istraživanja, a drugi „dijaloga vjere”. To su dvije središnje teme kojima su posvećena dva slijedeća odsjeka spomenutoga dokumenta.

„U prvom je redu važno nastaviti savjesni povijesni rad”. Tu pismo razlaže različite vidike toga rada: „Radi se o tome da po istraživanju koje je ostvareno bez predrasuda i vođeno samo traženjem istine zadobijemo ispravnu Reformatovu predodžbu, čitavoga razdoblja reformacije i osoba koje su bile u to upletene. Gdje postoji krivica, treba je priznati, na bilo čijoj strani ona bila; gdje je polemika potamnila

sliku, treba je ispraviti, neovisno o tome tiče li se to jedne ili druge strane. A u tome nas poslu ne smiju voditi namjera da budemo suci povijesti; cilj nam mora biti samo da točnije upoznamo istinu i da pred njom budemo otvoreni. Tek ako bez pridržaja zauzmemo držanje čovjeka koji se da čistiti istinom, moći ćemo doći do zajedničkog tumačenja prošlosti i ujedno postići novu polaznu točku za današnji dijalog.”

Druga se točka tiče *dijaloga vjere*: „Povijesno osvjetljenje tadanjih događaja i njihovih posljedica mora ići usporedo s dijalogom vjere s pomoću kojega mi danas, u našoj konkretnoj situaciji, tražimo *jedinstvo*. Taj dijalog ima svoj solidni temelj u onome što nas prema konfesionalnim evangeličko–luteranskim spisima još i danas nakon rastave sjedinjuje: prema tome, dijalog ima svoj temelj u Riječi Svetoga pisma, u isповijestima vjere, u saborima drevne Crkve.

U vezi s tim Sveti otac izražava svoje pouzdanje da će Tajništvo za jedinstvo kršćana „nastaviti dijalog koji je već prije Drugoga vatikanskog sabora s velikom ozbiljnošću bio započet u Njemačkoj; Sveti se otac uzda da će taj dijalog viti vođen „u duhu koji odgovara temeljima dijaloga, to jest u duhu koji se sastoji u vjernosti daru vjere, u pokori, u spremnosti da se uči slušajući druge.”

Završavajući pismo, Sveti otac ističe duboko držanje vjere i ljubavi koje Crkva zauzima pred prigodama kao što je 500. godišnjica Luterova rođenja, a to je: „Ponizno se klanjajući Tajni Božje Providnosti i s počitanjem slušajući ono što nas Božji duh danas uči dok se spominjemo događaja reformacije, Crkva se trudi raširiti međaše svoje ljubavi i kročiti prema jedinstvu svih onih koji su bili kršteni i zato nose ime Isusa Krista.”

Pokušajmo sada sažeti *glavne upute za ekumenski rad* sadržane u oba navedena dokumenta. Oni nam pokazuju kako da slične prigode ocijenimo na autentični ekumenski način: realistično, u svjetlu istine i ljubavi; no ne samo da ih ocijenimo nego da o njima i razmišljamo „duboko se klanjajući Tajni Božje Providnosti, slušajući što nas danas uči Božji Duh”. Takvo će razmišljanje i razmatranje poticati na „povijesno istraživanje ostvareno bez predrasuda i vođeno samo traženjem istine”; s druge strane, to će razmišljanje poticati na „dijalog vjere” koji se temelji na „vjernosti Kristu i Evandelju, vjernosti drevnoj Crkvi, zajedničkim crkvenim ocima i ekumenskim Saborima” i kojem je cilj „nastojati opet otkriti apostolsku baštinu koju posjedujemo zajedno s tom braćom i sestrama”.

Sve ćemo to činiti u svijesti odgovornosti koju nosimo u svijetu i za svijet: „Volja Kristova i znakovi vremena potiču nas na zajedničko svjedočenje u sve većoj punini istine i ljubavi, jer je svijet sada, pri kraju dvadesetoga stoljeća, ... obilježen znakom neizrecive gladi. Svijet glada i žeda vjere i svjedočanstva za Krista dana riječju i dijelom. Samo Krist može utaziti tu glad i žedu.”

Ako imamo na umu onaj živi osobni interes za dijalog s luteranima, koji smo vidjeli u oba spomenuta dokumenta, onda ćemo shvatiti i svu vrijednost ocjene koju je Sveti otac dao o gotovo dvadeset godina rada Međunarodne luteransko–katoličke komisije. Primivši 2. ožujka 1984. članove te komisije, Papa je ovako sažeo rezultat njihova rada: „Vi ste održali deset plenarnih i više užitih zasjedanja. Kao rezultat uspjeli ste iznijeti na svjetlo važne i značajne elemente korisne za gradnju kuće jedinstva što je zajednički gradimo. Sa zahvalnošću možemo gledati na ove godine

intenzivnoga rada, obilježene duhom žrtve" (*L'Osservatore Romano*, 3. ožujka 1984.).

Sveti otac konstatira da su dokumenti koje je izradila spomenuta komisija predmet pažljiva proučavanja: „Plodovi su vašega rada nadaleko poznati u kršćanskome svijetu. Mnogi razmišljaju o zajedničkim dokumentima koje ste objavili, proučavaju ih i temeljito istražuju.”

Sveti otac završava izražavajući nadu: „Dao Bog da vaši dokumenti pridonese gibanju prema jedinstvu kršćana, tako da to gibanje pod vodstvom crkvenih vlasti pusti duboko korijenje u srcu svih vjernika i da se oni osjećaju potaknuti da dadnu svoj prinos tom gibanju” (1. c.).

U tome istom duhu Ivan Pavao II. u adventu 1983., u nedjelju 11. prosinca, posjetio je rimsku evangeličko–luteransku zajednicu. U homiliji održanoj tom prilikom rekao je, aludirajući na adventsko liturgijsko vrijeme: „Čini se, napokon, da u ovoj spomen–godišnjici Luterova rođenja kao izdaleka zamjećujemo došašće zore obnove našega jedinstva i zajedništva. To je jedinstvo plod svakidašnje obnove, obraćenja i pokore svih kršćana ostvarenih u svjetlu vječne Božje Riječi. To jedinstvo ujedno je najbolji način da pripravimo put za Božji dolazak u naš svijet” (*L'Osservatore Romano*, 12.–13. prosinca 1983.).

UREDNIŠTVO JE PRIMILO

Stanislav Prepek, već pokojni, ali uvaženi skladatelj, napisao je, među ostalim, velik broj Misa za jednoglasno i dvoglasno pjevanje. Dok su mu skladbe, namijenjene profesionalcima, pisane bogatim kasnoromantičnim stilom, ove su Mise pisane jednostavnim glazbenim jezikom, bliskom običnom puku. Izdanje KS donosi četrnaest jednoglasnih Misa s pratnjom orgulja ili harmonija. Ovo nam je izdanje došlo u pravi čas. Tko s narodom želi naučiti nešto što je dobro, a ljudima blisko, naći će tu doista velik i lijep izbor. Notni je slog izdanja uzoran i dosta velik, a tako i tekst, pa je sve lako čitljivo. Za tisak je zaslužan vlč. g. Jerko Matoš, čijom je zaslugom također štampana i *SUITA ZA ORGULJE* od istog autora (Stanislava Prepeka).

Zbirka *ČETRNAEST JEDNOGLASNIH MISA* naručuje se po cijeni od 3.400 dinara kod: Filozofsko-teološki institut, Palmotičeva 31, 41001, Zagreb, pp 169.

Milijada Barada: *DJECA I MORE*, zbirka pjesama. Izd. Crkva u svijetu, Split 1986. Cijena 600 dinara. Narudžbe: Crkva u svijetu, Zrinsko-frankopanska 14, 58000 Split.

CRKVA U SVIJETU, br. 2 (90), 1986 – jubilarni broj u povodu 20 obljetnice završetka Koncila i 20 godina izlaženja revije. Cijena 250 din. plus poštarina. Narudžbe: Uprava Crkve u svijetu, Zrinsko-frankopanska 14, 58000 Split.

Anselm Grun: *POST – MOLITVA TIJELOM I DUŠOM*. S njemačkog preveo fra Ivica Vego. Zanimljiva i pobudna knjižica. Puna razložnih i razboritih naputaka o postu kao molitvi dijelom i dušom. Cijena: 300 dinara. Narudžbe: Sveta baština, B. Kovačevića 37, 80240 Duvno.

Sv. Bonaventura: *TRI PUTA*. Preveo o. Damjan Damjanović. Djelo iz područja mistične teologije; u njemu sveti naučitelj zbori o načinima postizavanja kršćanske savršenosti odn. savršene ljubavi. To je 29. knjiga u biblioteci „Symposion”. Narudžbe: Samostan sv. Klare, Končareva 29, 58000 Split.

Tomislav Dorotić: *I GOLUBOVI SAMUJU*. Pjesme. Izd. Hrv. knjiž. društvo sv. Ćirila i Metoda, Tomislav trg 21, 41000 Zagreb. Na tu adresu, molimo da šaljete narudžbe za ovu zbirku.